УДК 37. 036: 371. 385 – 053.6

ТВОРЧИЙ ПІДЛІТКОВИЙ КОЛЕКТИВ ЯК СОЦІАЛЬНЕ СЕРЕДОВИЩЕ САМОРЕАЛІЗАЦІЇ СТАРШИХ ПІДЛІТКІВ У ПОЗАШКІЛЬНІЙ ДІЯЛЬНОСТІ

Рись М.Ю., аспірант

Запорізький національний університет

У статті аналізуються питання творчого підліткового колективу як соціального середовища самореалізації старших підлітків у позашкільній діяльності. Розглядаються функції та змістовність творчого підліткового колективу у різних його аспектах.

Ключові слова: підлітковий вік, колектив, функції підліткового колективу.

Рись М.Ю. ТВОРЧЕСКИЙ ПОДРОСТКОВЫЙ КОЛЛЕКТИВ КАК СОЦИАЛЬНАЯ СРЕДА САМОРЕАЛИЗАЦИИ СТАРШИХ ПОДРОСТКОВ ВО ВНЕШКОЛЬНОЙ ДЕЯТЕЛЬНОСТИ, Запорожский национальный университет, Украина

В статье анализируются вопросы творческого подросткового коллектива как социальной среды самореализации старших подростков во внешкольной деятельности. Рассматриваются функции, содержательность творческого подросткового коллектива в различных его аспектах

Ключевые слова: подростковый возраст, коллектив, функции подросткового коллектива.

Rys M.Yu. CREAT COLLECTIVE IVE COLLECTIVE OF TEENAGERS AS SOCIAL SURROUNDING OF SELFREALIZATION OF EDULT TEENAGERS IN OUTSCHOOL ACTIVITY / Zaporizhzhya national university, Ukraine.

This article deals with the problem of creat collective ive collective of teenagers, as social surrounding of selfrealization of edult teenagers in outschool activity . Im this article they can show the function s and selfcontents of creative collective of teenagers in di fferent aspects.

Key-words: teenagers, collective, the functions of teenagers collective.

Питання про колектив та його виховний вплив на формування особистості, здатної до самореалізації у всіх її проявах - є одним із центральних у суспільно-політичному житті сучасності. У сьогоденні все більш виникає потреба підготовки молодого покоління до життя в умовах сучасного полікультурного середовища. Саме людський фактор є вирішальним в різних сферах буття. Звідси виникає потреба у з'ясуванні чинників, які зумовлюють самореалізацію старших підлітків як майбутній потенціал в оновленні усіх сфер суспільного життя.

Одним із них актуальне значення у суспільно-політичному житті має колектив та його виховний вплив на формування особистості підлітка, здатного до самореалізації у всіх її проявах. Усякий колектив є складною системою, оптимальне функціювання якого залежить від багатьох факторів. У позашкільному середовищі, головним чином, від соціально-педагогічних умов, які впроваджуються у навчально-виховний процес закладів позашкільної освіти та сприяють формуванню підлітка як особистості, повноцінному розкриттю його внутрішніх задатків та самореалізації в обраному виді творчої діяльності. Педагогічні умови розвитку особистості підлітка в творчій діяльності та формування його комунікативних здібностей в процесі позашкільної діяльності були з'ясовані Т.Щербаковою та Е.Наумовим. Педагогічні умови організації діяльності дитячих центрів естетичного виховання дослідила В.Іванова. Виховання соціальної активності підлітків в умовах позашкільного закладу розглянуті Т.Окушко. На важливість проблеми колективу як чинника формування пізнавальної активності школярів - підлітків акцентувала увагу З.Голєва. Питанню колективного творчого виховання приділили увагу І.Іванов, В.Караковський, О.Касаткіна. Так, впровадження технології колективного творчого виховання І.Іванова, спрямовану на соціальну творчість, сприяло формуванню особистості в процесі колективної діяльності. У психологічному аспекті проблему колективу досліджували Я.Коломенський, Б.Ломов, Д.Фельдштейн. Проблемам підліткової та юнацької психології, залежної поведінки, присвячені наукові праці І.Кона, Д.Фельдштейна, В.Шабаліної. Так, Д.Фельдштейн розглядав суспільно-корисну діяльність в колективі як особливий вид діяльності, спрямований на психічний розвиток підлітків. Ідею активного виховання через колектив обгрунтували Х.Лийметс, Б.Кобзар, Л.Новікова, вбачаючи у ньому своєрідне середовище, яке може сприяти формуванню особистості у суспільстві та сприяти розвитку її індивідуальності. Вагомий внесок у розробку питань становлення особистості підлітка зробили А.Анан'єв, А.Амонашвілі, Ю.Бабанський, Л.Божович. Л.Виготський, М.Волков, Е.Еріксон, І.Іванов, А.Макаренко, А.Реан, С.Рубенштейн.

Серед сучасних вчених дослідженню педагогічних умов оптимізації процесу особистісного самовираження старшокласників приділяла увагу Л.Сердюк, соціалізацію старшокласників у самодіяльних об'єднаннях - Н.Заверико, формування соціальної активної життєвої позиції підлітків в умовах тимчасового дитячого колективу досліджені О.Касаткіной. Кризу підліткового віку як екстрапедагогічну проблему обґрунтувала К.Корсак. Вченими були розглянуті психологічні особливості становлення зрілості старшокласника (Л.Потапчук), потяг до особистісної значущості як фактору

самореалізації творчої активності старших учнів (Л.Єршова). Досліджена соціально-особистісна рефлексія як засіб соціалізації старших школярів (М.Демиденко) та когнітивний і особистісний розвиток старших підлітків музичних шкіл (І.Логанова).

Мета статті : розкрити сутність колективу як соціального середовища, його позитивний вплив на формування самореалізації особистості підлітка, зокрема у позашкільній діяльності.

Вважаємо за доцільне, насамперед, привернути увагу до підліткового періоду як соціально-педагогічного явища. Засновником психології перехідного періоду вважають С.Холла, автора монографії про підлітковий вік (1904 р.). Уява С.Холла про кризовий, негативний аспект цього вікового періоду на теперішній час є основою у психології підліткового віку. Е.Шкрантер розглядав підлітковий вік, як існуючий у середині юнацького. У своїй науковій праці "Психологія юнацького віку (1924р.) учений намагався дати розуміння любові та прояву цього почуття у підлітковому та юнацькому віці. Дослідження зарубіжних вчених доводять, що ступені розвитку між підлітками та юнацьким віком не мають чіткого вираження і розуміються як стадії дороблення. Період дорослішання становить від 12-14 до 25 років і характеризується радикальними соманічними змінами, психологічними усуненнями, зіткненнями із суспільством та суспільними институтами [6].

Старший підлітковий вік – це своєрідний етап соціального становлення. У цей час формується той самореалізаційний потенціал особистості, який визначить подальшу долю при переході підлітка до повноліття та офіціальної дорослості. Характерними ознаками даного вікового періоду є подальше формування підлітка як особистості: відбуваються зміни в інтелектуальній, когнітивній (розвиток мислення, уяви, уваги, пам'яті, мови), мотиваційній сфері, з'ясовується для себе „Я-концепція", формується нова соціальна позиція, ціннісні орієнтації, визначаються подальші життєві плани, відбувається оволодіння механізмом самоорганізації, самоствердження, самореалізації.

Відбуваються зміни у психічному розвитку, формується новий рівень свідомості, Так, у цей час у свідомості підлітка відбуваються певні психологічні зміни, які у подальшому формуються у стійки риси характеру. Активізується розвиток психічних, пізнавальних процесів, більш диференційними стають інтереси та самооцінка. Формування самооцінки відбувається у процесі діяльності та міжособистісного спілкування. Соціум у значній мірі впливає на формування самооцінки особистості підлітка і є найбільш пізнім новоутворенням у системі відносин людини та світу. У підлітковому віці поступово збільшується адекватність самооцінки в порівнянні з дитячим віком, у якому самооцінка особистих якостей дещо завищена. До адекватної самооцінки старшого підлітка спонукає спрямованість на професійне самовизначення, оцінка його моральної поведінки з боку дорослих. Завищена самооцінка викликана низькою оцінкою його поведінки ровесниками. Низька психологічна стійкість старшого підлітка викликає занижену самооцінку. Рівень самооцінки старших підлітків сприяє формуванню тих чи інших якостей особистості. Так, адекватний її рівень сприяє формуванню самопізнання, самовпевненості, самокритичності, наполегливості, спрямовує особистість до різних видів діяльності. Підлітки з завищеною самооцінкою виявляють достатню обмеженість у видах діяльності та більшу спрямованість на малозмістовне спілкування. Так, ціннісним відношенням старшого підлітка до себе є наявність у нього комунікативних, інтелектуальних, вольових якостей. Самопізнання та формування самооцінки відбувається під впливом взаємоспілкування з тими людьми, які для підлітка є взірцем для наслідування. [5]. Найбільш важливими відмінними ознаками для підліткового віку є змінення у самоусвідомленні, формування особистої системи самовідношення та самооцінювання, які мають важливе значення для наступного розвитку та становлення підлітка як особистості. Процес розвитку самоусвідомлення у підлітків проходить етап від наївного незнання себе до більш визначеної самооцінки (за С.Рубенштейном). Основою всіх інтелектуальних змін у цьому віці є оволодіння підлітком процесом створення поняття – "мислення в понятті"... поняття дійсності, поняття інших, поняття себе. Формування теоретичного мислення підлітка впливає на розвиток його інтелектуального потенціалу, визначає глибину досягнення матеріалу, що вивчається. Уява перетворюється на самостійну діяльність: підліток здатний керувати вільним запам'ятовуванням. Пам'ять у цьому віці перебудовується від механічного запам'ятовування до смислового, яке в свою чергу набуває опосередкованого, логічного характеру. Увага підлітка концентрується на певних видах діяльності, але у цей період відмічається сповільнений ріст функцій уваги та різноспрямовані зміни окремих її сторін: об'єму, стійкості, виборності, переключення. Завдяки керованості та контролювання процесом уваги необхідне використання засобів підтримки мимовільної та організації довільної уваги. Завдяки стилю спілкування з іншими людьми та словниковому запасу підліток має змогу варіювати свою мову, збагачувати її зміст. [3].

Сутність підлітка спрямована на майбутнє, бажання знайти самостійно дорослу позицію, з її поширенням з'являються нові інтереси. Проблему інтересів підлітків докладно розглядав Л. Виготський. Вчений визначив певні групи інтересів (домінанти), а саме:

- егоцентрична домінанта (інтерес підлітка до власної особистості);

- домінанта далечини (установка підлітка на широкі, великі масштаби, які для нього більш суб'єктивно припустимі чим ближчі, сьогоденні);

- домінанта зусилля (потяг підлітка до опору, переборювання, до вольової напруги, які іноді мають прояв в упертості, хуліганстві, боротьбі проти виховного авторитету, протесті та інших негативних проявах);

- домінанта романтики (потяг підлітка до невідомого, пригод та героїзму. [7, 237].

Кардинальні зміни торкаються мотиваційної сфери підлітка, які пов'язані з формуванням світогляду та плануванням подальшої життєдіяльності. Мотиви виникають на основі свідомо поставлених цілей та завдань. Саме у мотиваційній сфері, за дослідженням Л. Божович, знаходяться головні новоутворення перехідного віку. Мотиваційна сфера тісно пов'язана з моральним розвитком та моральним переконаннями, які набувають змін і формуються у підлітковому віці, хоча основа цих новоутворень закладена раніше. Л. Божович було зауважено, що "висловлюючи певні відносини між людьми, моральні норми реалізуються будь якою діяльністю: виробничою, художньою, науковою, яка потребує спілкування. [2]. Через здійснення підлітком реальних моральних вчинків у різних життєвих ситуаціях відбувається засвоєння їм певного морального взірця, але при цьому його дії спрямовані на особистісний зміст. Підліток ще невзмозі усвідомити його узагальнений моральний смисл. У цей період надається перевага педагогічному впливу, завдяки якому моральні переконання підлітка з часом набувають стійкого стану. Підлітковий період характеризується переходом до дорослості, прояви якого містяться у потягу до самостійного життя, потреби у визначенні його дорослості та самостійності. Типи дорослості відокремлюються у такі як наслідування зовнішнім ознакам дорослості, інтелектуальна дорослість та соціальна зрілість. Наслідування зовнішнім ознакам дорослості вчена вважає більш легкими та небезпечними: куріння, вживання алкоголю, захоплення азартними іграми, засоби проведення вільного часу та ін. " Низька культура дозвілля" веде до втрати пізнавальних інтересів та зміни ціннісних орієнтацій підлітків. Позитивними ознаками цього типу дорослості є самовиховання таких якостей як мужність, сміливість, вірність у дружніх стосунках, фізичне самовдосконалення, тобто виховання в собі якостей "справжньої людини". Інтелектуальна дорослість характеризується у потягу до нових знань, набутті певних навичок. Це бажання підлітка стимулює розвиток пізнавальної діяльності , яка виходить за межі шкільної програми, у нагоді стає додаткова освіта (центри творчості дітей юнацтва, станції технічної творчості, натуралістів, дитячо-юнацькі клуби за місцем проживання, малі академії наук та ін). Соціальна зрілість підлітка формується завдяки залученню його до спільної з дорослими діяльності. Частіше усього позицію дорослого займають підлітки у сім'ях, позбавлених одного з батьків, або які мають певні труднощі щодо утримання і виховання молодших членів родини. Початок підліткового віку сприятливий час до засвоєння дорослими вміннями та професійними навичками.

Підлітковий період, як соціально-педагогічне явище, зумовлено історичними обставинами розвитку суспільства. Виявляючи особливий інтерес до сучасності, підліток вже може зіставляти усі відхилення у поведінці окремих людей, суспільних інститутів і водночас намагатись знайти своє місце у оточуючому середовищі.

Сучасні підлітки віддають перевагу індивідуальній праці ніж колективній. У них привалюють мотиви, спрямовані на формування рис характеру необхідних у самостійному житті. У старшому підлітковому віці виразніше має прояв індивідуальних якостей, бажання використати свої знання, ерудицію, досягнути чогось невідомого, що з часом надасть діяльності підлітка особливого, творчого характеру. У цей складний період взаємовідносини з дорослими та ровесниками набувають змістовності, поширюється сфера діяльності. Саме у підлітковому віці, на думку Л.Виготського, протягом невеликого часу проходять інтенсивні та глибокі змінення у рушійних силах поведінки. Відбувається перетворення підлітка на зрілу людину, що зумовлює особливе навантаження у його становленні: виникає почуття дорослості, протестуючий засіб поведінки, який поєднується зі зростаючою самостійністю. У підлітковому віці відбувається формування логічного, а пізніше теоретичного мислення, розвиток пізнавальних процесів та інтелекту. Активно розвиваються творчі здібності підлітка, спостерігається індивідуальний стиль діяльності, який знаходить своє вираження у стилі мислення. Старші підлітки практично готові до усіх видів розумової діяльності дорослої людини, у цей період пізнавальні інтереси набувають досконалості, гнучкості, причому розвиток засобів пізнання йде попереду особистісного розвитку підлітка. Підлітковий вік характеризується подальшим формуванням особистості: по-перше, соціальним самовизначенням, необхідною умовою якого є розвиток здібностей до самопізнання, саморозвитку, самореалізації, рефлексії. Змістом потреби до самовизначення особистості підлітка є формування системи цінностей, запитів, формулювання цілей, світоглядних настанов, з'ясування "Я – концепції". Я-концепція – це узагальнена уява людини про себе, або образу "Я", система його настанов відносно своєї особистості, або до окремих своїх якостей, яка розуміється як самооцінювання своїх фізичних характеристик, здібностей, моральних якостей та вчинків [5].

Таким чином, ознайомившись з особливостями підліткового віку, розглянемо підлітковий колектив, як соціальне середовище самореалізації старших підлітків у позашкільній діяльності.

А.Макаренко розробив та обґрунтував основні принципи організації та діяльності колективів, виявив роль та значущість загальної цілі, організацію праці, зв'язку з життям суспільства, чим змістовно розкрив сутність дитячого колективу як умови формування моральної сфери особистості. „Неможна уявити собі колектив, якщо взяти суму окремих особистостей. Колектив - це соціальний живий організм, який тому й організм, що він має органи, що там є повноваження, відповідальність, співвідношення частин, взаємозалежність, а якщо цього нема, то нема й колективу, а є просто натовп" [4, с. 229] В умовах дитячого колективу проходить формування людських відносин, виявляються індивідуальні здібності дітей та їх самопрояв. Створені умови для розкриття та прояву духовних сил особистості дитини в процесі колективної діяльності є джерелом виховного впливу [8.] Діяльність кожного колективу спрямована на досягнення визначеної цілі, як офіціальної так і не офіціальної, на реалізацію сумісних інтересів та міжособистісне спілкування. Критеріями, які відзначають сформований колектив є: 1) змістовність моральної спрямованості (єдність цілей, мотивів, ціннісних орієнтацій його членів); 2) організаційна єдність; 3) групова підготовленість в галузі обраної сфери діяльності; 4) психологічна єдність (ідейна, інтелектуальна, емоційна, вольова) [9]; [10, с.153].

За характером внутрішніх зв'язків колективи поділяються на формальні та неформальні. Відносини та функції у формальних колективах складаються заздалегідь. Неформальні колективи діють спонтанно та не зв'язують себе нормами та правилами, але характеризуються тісними неофіційними зв'язками, єдністю цілей поглядів, видів діяльності та форм спілкування. Неформальні об'єднання складають групи за інтересами діяльності, а саме: спортивні (фанати спортклубів), музичні (металісти, барди, брейкери) рокери [1, с. 168-169]. Доступність до азартних видів діяльності стало передумовою виникнення неформальних об'єднань ігроманів, хакерів, що негативно впливає на моральне становлення особистості підлітків.

Розвиток та формування особистості успішно здійснюється тільки у колективі та через колектив, що є однією з основних закономірностей виховання підростаючого покоління. Формування дитячого колективу відбувається поступово. Відомо, що підлітковий (дитячій колектив) характеризується різноманітністю життя, видів, форм суспільно-корисній діяльності та спілкування. Через колектив підліток входить у суспільне життя [4]. Змістовно творчий підлітковий колектив можна характеризувати у різних аспектах.

Соціальний аспект. Кожний колектив являє собою соціальне явище, зв'язок людини та суспільства. Саме соціальна сутність вказує на об'єднання людей, існування між ними зв'язуючи відносин, побудованих на загальних інтересах та сумісній діяльності. Підлітковий колектив є соціальним середовищем у системі суспільства. В умовах підліткового колективу проходить формування людських відносин, виявляються індивідуальні здібності дітей та їх самопрояв. Створенні умови для розкриття та прояву духовних сил особистості в процесі колективної діяльності є джерелом виховного впливу [8] В умовах підліткового колективу проходить активне засвоєння знань про відношення у суспільстві, будується система певних відносин. Члени підліткового колективу виявляють постійне піклування відносно один одного. Цим закладаються такі риси та якості характеру як гуманізм, відповідальність, ініціативність, потяг до соціальної справедливості. Підлітковий колектив відчуває себе ланцюжком у соціальному розвитку суспільства завдяки розумінню важливості колективних та особистих інтересів.

Культурно-естетичний аспект. Сфера духовного життя колективу - одна з важливих. Організоване та вільне спілкування підлітків у колективі, володіння навичками ведення діалогу, естетика поведінки, установлення контакту з дорослими та ровесниками стимулює кожного до накопичення образів, змістовному обміну духовними цінностями, до підвищення рівня повсякденних відносин, до естетичної організації свого життя та діяльності. Наявність досвіду у різних видах творчої діяльності сприяє формуванню та розвитку естетичного сприяття, естетичних потреб, створенні прекрасного у життєдіяльності та побуті, творчої самореалізації у всіх сферах суспільного життя. Важливу роль у житті підліткового колективу мають традиції, що закріпилися у колективі як звичай, прийнятий членами колективу („ Всі музи у гості до нас", „Час Мельпомени", Всеосяжна пані мода, Євротур-2009,тощо).

Психологічний аспект. Підлітковий колектив є суспільною організацією, у системі якої формуються початкові суспільні зв'язки дитини, проходить його психічний розвиток. Діяльність кожного колективу спрямована на досягнення визначеної мети, як офіціальної так і не офіціальної, на реалізацію сумісних інтересів та міжособистісне спілкування. Критеріями, які визначають сформований колектив є 1) змістовність моральної спрямованості (єдність цілей, мотивів, ціннісних орієнтацій його членів); 2) організаційна єдність; 3) групова підготовленість в обраній сфері діяльності, 4) психологічна єдність (ідейна, інтелектуальна, емоційна, вольова) [8]. У психологічній структурі підліткового колективу особливого значення набуває співвідношення потреб підлітків з цілями та завданнями, які ставлять перед ними дорослі. Цілеспрямованість підліткового колективу породжує здоровий моральний клімат, мажорний тон у взаємовідносинах. Кожний підліток, який приймає участь у позашкільних культурно-масових заходах та взагалі у життєдіяльності колективу, має потребу у колективному спілкуванні, яка

носить діловий та дружній характер, психологічному сумісництві з однолітками. Стимулом є цікаве життя у колективі, підтримка особистої ініціативи у колективних творчих справах, взаємопорозуміння.

Індивідуально-особистісний аспект. Психічний розвиток, становлення духовного світу підлітка потребують його періодичного уєднання. У нього виникає потреба побути наодинці, осмислити свої відносини з оточуючим середовищем. Це сприяє самоусвідомленню, формуванню внутрішнього світу особистості підлітка. Духовні багатства є результатом творчості, великої внутрішньої роботи з самоаналізу та оцінці вражень життя та мистецтва. Самотність є важливою умовою творчості. Тому, у підлітковому колективі повинна бути можливість тимчасового уєднання. Сучасні підлітки віддають перевагу індивідуальній праці ніж колективній. Це пояснюється бажанням самовизначитися, проявити інтерес до своєї особистості з боку оточуючих. У старшому підлітковому віці виразніше має прояв індивідуальних якостей, бажання використати свою ерудицію, знання, досягнути чогось невідомого, що з часом надасть діяльності підлітка особливого, творчого характеру.

Педагогічний аспект. Колектив як педагогічна організація є засобом введення дітей та підлітків у соціальне життя суспільства. А.Макаренко розумів „колектив як групи людей, які об'єднані суспільно значущими цілями діяльності". Він розрізнював стадії розвитку колективу у залежності від ступеню соціальної цінності його цілей, змісту праці та відносин, рівня дисципліни, організованості діяльності та міжособистісних стосунків. Педагогічно організований колектив створює можливості для формування суспільно ціннісній сутності особистості, безпосередньо підлітків, у системі суспільних відносин та організації накопичення ними досвіду цих відносин. Підлітковий колектив акумулює основні риси та вимоги життя суспільства. Функціювання підліткового колективу як цілісної системи забезпечує активну дію важливого механізму у формуванні особистості - виховних взаємовідносин. Вони здійснюють рішучий вплив на виховання у підлітків колективних моральних якостей, потреб, інтересів, мотивів та стимулів поведінки. Виходячи з цього в цілях діагностики стану колективу можуть бути встановленні наступні критерії його формування, а саме:

- організаційний (наявність загальної мети, перспективи розвитку, творчий взаємозв'язок з іншими колективами позашкільного закладу, розвиток системи самокерування);
- якісний (спрямування на якість успішності);
- продуктивний (спрямування на техніку та якість виконання);
- спрямування на якість творчих досягнень (конкурси, фестивалі, змагання, огляди).

Більш детально розкрити сутність підліткового колективу допоможе визначення його функцій, а саме: надання практичного досвіду „засвоєння" суспільних відносин, які існують особливо за рахунок їх взаємодії з колективом дорослих, організація дитячої діяльності: навчальної, суспільної, трудової, позашкільної (гурткової, ігрової, культурно - масової, науково - дослідницької, концертної). У процесі участі в різних видах діяльності у колективі формуються взаємовідносини на діловому та побутовому рівнях. Відносини ділової залежності, а саме: відповідальності, контролю, взаємодопомоги, вимогливості є основними, тією необхідною організаційною основою будь якого колективу, завдяки якої досягається ефективність процесу колективного виховання. На цій основі між підлітками розвиваються дружні стосунки, товариська взаємодія, людська симпатія.

Наступною функцією дитячого колективу є його здатність у ефективному педагогічному впливі на окрему особистість або групу підлітків, коректування та регулювання їхньої поведінки та діяльності. Органічний зв'язок з життям суспільства, потяг до досягненню цілей та різноманітність моральних відносин дозволяють сформувати суспільний погляд колективу як чутливого до окремої особистості інструменту. Для цього доречним буде створення при позашкільних закладах просвітницьких центрів для популяризації знань з родинної педагогіки, досвіду взаємозв'язку сім'ї та школи, виховання громадянського становлення особистості, формування здорового способу життя, співпраці з громадськими організаціями у розв'язанні проблем позашкільної освіти.

Система співтворчості та співробітництва у підлітковому колективі у багатьох випадках зумовлена змістом та процесом проведення занять. Педагогічно обґрунтовані заняття стимулюють первісну пізнавальну та творчу активність старших підлітків. Можливості для творчої діяльності сприяють скорішій адаптації як до самої творчої діяльності так і до неформальних відносин у колективі. Створення позитивного морально-педагогічного клімату на позашкільних заняттях, підбір індивідуальних, групових завдань, їх виконання сприяють розвитку інтелектуальної, вольової, емоційної сфери, стимулює старшого підлітка до внутрішньоколективної діяльності та прояву себе як творчої особистості. Цьому сприяють заняття теоретичного та практичного характеру, які спрямовані на розширення світогляду, розвиток практичних вмінь та навичок, засобів організації праці, стимулювання творчої активності старших підлітків.

Таким чином, підлітковий колектив є засобом введення підлітка у соціальне життя суспільства. Організація діяльності у підлітковому колективі впливає на формування мотиваційної сфери особистості старшого підлітка. В умовах підліткового колективу відбувається інтеріоризація зовнішніх відносин у внутрішні якості особистості підлітка. Також значною умовою у становленні та формуванні підліткового

колективу є цілеспрямована організація творчої діяльності підлітків, яка ґрунтується на сумісних інтересах та вільному виборі. Змістовність, організованої у підлітковому колективі діяльності, сприяє підвищенню естетичного рівня старшого підлітка та збагаченню його духовності, що дає підставу до самореалізації у позашкільному просторі.

Це створює необхідну основу для розробки практичних рекомендацій впровадження досліджень щодо позашкільної творчої діяльності підліткового колективу як соціального середовища самореалізації його вихованців.

ЛІТЕРАТУРА

1. Белоусова З.И. Психолого-педагогические проблемы развития личности: учебное пособие / З.И. Белоусова, Л.И. Мищик, В.Э. Бойко. - Запорожье, 1994. - 210 с.
2. Божович Л. И. Личность и ее формирование в детском возрасте: Психологические исследования / Л.И. Божович. - М.: Просвещение,1968. – 252 с.
3. Выготский Л.С. Педагогическая психология / Л.С. Виготський. - М.: Педагогика - Пресс, 1996.- 536 с.
4. Макаренко А.С. Методика організації виховного процесу / А.С. Макаренко. - Вибрані педагогічні твори: В 7-ми т., Т.5 - К.: Радянська школа, 1954. - С.229.
5. Реан А.А. Психология изучения личности / А.А. Реан. - СПб, Изд-во Михайлова В. А., 1999. - 288 с.
6. Ремшидт Х. Подростковый и юношеский возраст: проблемы становления личности / Х. Ремшидт. - М.: Мир,1994. - 319 с.
7. Солодилова О.П. Возростная психология в вопросах и ответах: учебное. Пособие / О.П. Солодилова. - М.: Проспект, С. 237.
8. Сухомлинский В.А. О воспитании / В.А. Сухомлинский. - Издательство политической литературы, 1973. - 272с.
9. Уманский Л.И. Личность. Организаторская деятельность. Коллектив / Л.И. Уманский. - Кострома: КГУ, 2001, - 208 с.
10. Фельдштейн Д.И. Психологические основы общественно-полезной деятельности в воспитании подростков / Д.И. Фельдштейн. - М.: Педагогика, 1982. – 224 с.

УДК 37.013. 42:06.011:061. 213

ПРОБЛЕМА СТАНОВЛЕННЯ І РОЗВИТКУ СКАУТИНГУ ЯК СОЦІАЛЬНО-ПЕДАГОГІЧНОЇ СИСТЕМИ: ІСТОРИКО-ПЕДАГОГІЧНИЙ АСПЕКТ

Романовська Л. І., к.психол.н., доцент

Хмельницький національний університет

У статті розглядається проблема визначення джерельної бази становлення і розвитку скаутингу як соціально-педагогічної системи. Особлива увага приділена дослідженню родоплемінної системи соціалізації підростаючого покоління; афінській, спартанській і лицарській системам виховання як важливим історико-педагогічним підвалинам зародження ідеї скаутингу. Значна увага приділена і аналізу козацької педагогіки, що також є однією із основ національної системи скаутигу – пласту.

*Ключові слова**:** скаутинг, пласт, соціально-педагогічна система.*

Романовская Л.И. ПРОБЛЕМА СТАНОВЛЕНИЯ И РАЗВИТИЯ СКАУТИНГА КАК СОЦИАЛЬНО-ПЕДАГОГИЧЕСКОЙ СИСТЕМЫ: ИСТОРИКО-ПЕДАГОГИЧЕСКИЙ АСПЕКТ / Хмельницкий национальный университет, Украина

В статье рассматривается проблема определения истоков возникновения и развития сакутинга как социально-педагогической системы. Особенное внимание уделено исследоанию первобытнообщинной системы социализации подрастающего поколения; афинской, спартанской и